

Donika AVDULLI

REALPOLITIKA E RE GJERMANE NDAJ SHQIPTARËVE DHE BALLKANIT GJATË KRIZËS LINDORE

Abstrakt:

Ky punim shqyrton politikën e jashtme të Gjermanisë gjatë gjysmës së dytë të shekullit XIX, duke u ndalur veçanërisht në rolin e Otto von Bismarckut dhe zbatimin e parimeve të Realpolitikës në kontekstin e Krizës së Madhe Lindore (1875-1885). Duke u mbështetur në konceptimin klasik të luftës si vazhdim i politikës me mjete të tjera, sipas Karl von Clausewitz-it, studimi analizon ndërthurjen midis zhvillimeve të brendshme të Rajhut të Dytë Gjerman dhe veprimeve të tij në arenën ndërkombëtare. Vëmendje e veçantë i kushtohet Ballkanit si hapësirë strategjike e rivaliteteve midis Fuqive të Mëdha dhe si zonë ku interesat evropiane u imponuan mbi realitetet politike, shoqërore dhe etnike lokale. Në këtë kuadër, punimi trajton pasojat e Krizës Lindore dhe të Kongresit të Berlinit të vitit 1878 për popujt ballkanikë, me fokus të veçantë për shqiptarët, të cilët mbetën të përjashtuar nga proceset vendimmarrëse ndërkombëtare. Analiza argumenton se, ndonëse politika gjermane synonte ruajtjen e ekuilibrit të fuqive dhe stabilitetit evropian, ajo kontribuoi në krijimin e një rendi ballkanik të brishtë, i ndërtuar mbi kompromise diplomatike që prodhuan padrejtësi strukturore dhe tensione afatgjata në rajon.

Fjalët kyç: Realpolitika, Otto von Bismarck, Kriza e Madhe Lindore, Kongresi i Berlinit (1878), Ballkani, çështja shqiptare.

Nëse marrim për bazë definicionin klasik të luftës nga Karl von Clausewitz, i cili në veprën e tij themelore „*Për Luftën*” deklaroi se lufta është „një vazhdim i marrëdhënieve politike duke përdorur mjete të tjera”, do të shohim se një mënyrë e tillë e konceptimit të luftës

është përdorur gjerësisht që në shekullin XIX.¹ Shekulli XIX, në të cilin u formësua mendimi teorik i Karl von Clausewitz-it, përbën pikërisht kontekstin historik ku lufta u konceptua qartë si instrument i politikës shtetërore. Luftërat napoleonike, procesi i ndërtimit të shteteve-komb në Evropë, si dhe rivalitetet midis fuqive të mëdha, dëshmuar se dhuna ushtarake nuk ishte më thjesht rezultat i konflikteve dinastike apo fetare, por një mjet i ndërgjegjshëm për realizimin e interesave politike. Në këtë kuptim, shekulli XIX krijoi bazën konceptuale dhe praktike mbi të cilën shekulli XX ndërtoi forma edhe më të sofistikuar dhe shkatërruese të të njëjtit parim.

Në këtë kontekst, konstelacioni politik dhe ushtarak në Evropë në gjysmën e dytë të shekullit XIX ishte jashtëzakonisht kompleks. Kongresi i Berlinit i vitit 1878 përfaqësonte një përpjekje të fuqive të mëdha për të rregulluar ekuilibrin e forcave dhe për të menaxhuar rivalitetet e tyre, veçanërisht në Ballkan.² Megjithatë, vendimet e marra në këtë forum diplomatik u ndërtuan kryesisht mbi interesat strategjike të këtyre fuqive, duke anashkaluar realitetet etnike dhe politike në terren. Në këtë proces, shqiptarët u lanë pa përfaqësim dhe u trajtuan si objekt negociatash, çka rezultoi në copëtimin e hapësirave të banuara prej tyre dhe në mohimin e të drejtës për vetorganizim politik. Kështu, rendi i vendosur nga Kongresi i Berlinit jo vetëm që nuk eliminoi tensionet ekzistuese, por prodhoi padrejtësi strukturore ndaj shqiptarëve, duke kontribuar në një paqëndrueshmëri afatgjate në rajon.³

Politika e jashtme e një shteti është e pandashme nga politika e tij e brendshme. E para është një pasqyrim i së dytës, dhe ngjarjet në arenën ndërkombëtare mund të vlerësohen saktë vetëm në kontekstin e rrethanave të brendshme të secilit prej aktorëve kryesorë.⁴ Kjo do të thotë që politika e jashtme e një shteti është shumë e lidhur me atë

¹ Regina Artymiak, "Wojny i konflikty w XX wieku [Wars and conflicts in XX century]," në *Konflikty współczesnego świata*, red. Robert Borkowski, Kraków: Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne, 2001, Rozdział III, f. 38.

² Norman Rich, *Great Power Diplomacy: 1814-1914*, University of Wisconsin – Madison: McGraw-Hill Companies, Incorporated, 2010, f. 226.

³ Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening*, New Jersey: Princeton University Press, 2015, f. 35-37.

⁴ Jerzy Kurnatowski, *Przyczyny wojny europejskiej*, Zagadnienia Polityczne Nr 3, Warszawa: Wydawnictwo M.Arcta w Warszawie, Biblioteka Sejmu Śląskiego, 1915, f. 3.

që ndodh brenda vendit. Vendimet dhe veprimet që një shtet merr në arenën ndërkombëtare janë të ndikuara nga situata e tij e brendshme politike, ekonomike dhe sociale. Prandaj, për të kuptuar plotësisht pse një shtet vepron në një mënyrë të caktuar në politikën ndërkombëtare, duhet të kuptojmë edhe se çfarë po ndodh brenda atij shteti.

Autori *Jerzy Kurnatowski* në studimin e tij të titulluar “Shkaqet e luftës evropiane” thekson se: *Faktikisht dhe formalisht, ishte Gjermania ajo që e nxiti luftën. Ajo përgatiti këtë luftë përkatësisht gjatë katër dekadave, duke ndjekur një garë të ashpër armatimi dhe duke e shpallur luftën në fund.*⁵ Nga këndvështrimi im, ky shembull ilustron një parim thelbësor të shekullit XIX: politika e jashtme e Gjermanisë, e udhëhequr nga Bismarcku dhe e bazuar mbi Realpolitik, nuk ishte thjesht reagim ndaj ngjarjeve ndërkombëtare, por një instrument për të përforcuar dhe stabilizuar pozicionin e brendshëm shtetëror. *Kjo duket qartë edhe në rastin e Ballkanit gjatë Krizës Lindore të viteve 1875-1878, kur Rusia ndërhyri ushtarakisht pas represionit të kryengritjes bullgare, një ndërhyrje që çoi në Luftën Ruso-Osmane dhe në nënshkrimin e Traktatit të Shën Stefanit, duke rrezikuar ekuilibrin e fuqive në rajon.* Përmes ndërhyrjes së tij diplomatike dhe rolit si “honest broker” në Kongresin e Berlinit të vitit 1878, Bismarck arriti të kufizonte ndikimin rus, të rivendoste ekuilibrin ndërkombëtar dhe të ruante interesat e Gjermanisë, duke lënë shqiptarët dhe popuj të tjerë ballkanikë jashtë vendimmarrjes së drejtpërdrejtë. Siç vërehet edhe tek *Jerzy Kurnatowski*, marrëdhëniet ndërkombëtare shpesh pasqyrojnë tensionet dhe interesat e brendshme të një shteti, duke treguar qartë se politika e jashtme nuk mund të kuptohet plotësisht pa analizuar rrethanat e brendshme politike, ekonomike dhe sociale.

Rajhu i Dytë Gjerman (1871-1918): Një Fuqi e Re në Evropë

Otto von Bismarck, i njohur si „Kancelari i Hekurt” i Prusisë, ishte një diplomat dhe politikan i jashtëzakonshëm që luajti rol kyç në bashkimin e Gjermanisë gjatë gjysmës së dytë të shekullit të 19-të.⁶

⁵ Po aty, f. 3.

⁶ William Young, *German Diplomatic Relations 1871-1945 The Wilhelmstrasse and the Formulation of Foreign Policy*, New York, Lincoln, Shanghai: iUniverse, 2006, f. 301.

Përmes diplomacisë së tij të mençur dhe manovrimeve politike, ai ngriti Prusinë në rangun e një fuqie të madhe evropiane. Krijimi i Rajhut të Dytë Gjerman u realizua më 18 janar 1871, kur Mbreti William I u kurorëzua Perandor i Gjermanisë në Versajë.⁷ Bismarku arriti këtë sukses përmes aleancave dhe luftërave të llogaritura me fqinjët dhe shtetet gjermane, pa shkaktuar një luftë gjithëpërfshirëse në Evropë. Aftësitë e tij diplomatike dhe strategjike e bënë atë një nga figurat më të shquara të politikës evropiane të shekullit të 19-të.⁸

Bashkimi i Gjermanisë më 18 janar 1871 nën dinastinë prusiane të Hohenzollernëve solli një ndryshim të thellë në politikën evropiane.⁹ Në hartën e Evropës u shfaq një fuqi e re, Rajhu II gjerman, që shtrihej në një sipërfaqe prej 544,9 mijë km² dhe kishte rreth 41,1 milion banorë. Ky shtet i ri përfshinte: katër mbretëri (Bavarinë, Prusinë, Saksoninë, Vürtembergun), gjashtë principata të mëdha (Badenia, Hesse, Mecklenburg-Schwerin, Mecklenburg-Strelitz, Oldenburg dhe Sachsen-Weimar-Eisenach), dymbëdhjetë principata (Anhalt, Brunsvik, Lippe-Detmold, Reuss-linja e vjetër, Reuss-linja e re, Sachsen-Altenburg, Sachsen-Koburg-Gotha, Sachsen-Meiningen, Schaumburg-Lippe, Schwarzburg-Rudolstadt, Schwarzburg-Sondershausen, Waldeck) dhe tre qytete të lira (Bremen, Hamburg dhe Lübeck).¹⁰

Pasi u bashkua, Gjermania arriti të fitonte territore të mëdha koloniale në Afrikën Perëndimore (Togo dhe Kamerun), në Afrikën Jugperëndimore (Namibia) ndërsa në Afrikën Lindore (Tanganika, Ruanda dhe Burundi), në Oqeaninë (Toka e Perandorit Wilhelm, Arkipelagu i Bismarkut, Ishujt Gjermanë të Solomonëve, Marshallët, Karolinat, Marijanet e Veriut dhe Samoa) dhe në Kinë (Kiauchou). Sipërfaqja totale e këtyre kolonive ishte 3 milion km² dhe ato kishin rreth 13 milion banorë.¹¹

⁷ Emilio Castelar, "Prince von Bismarck," The North American Review 167, no. 500 (July 1898), f. 106.

⁸ Po aty.

⁹ Derek Hastings, *Nationalism in Modern Europe Politics, Identity, and Belonging Since the French Revolution*, London, New York, Oxford, New Delhi, Sydney: Bloomsbury Publishing, 2018, f. 105.

¹⁰ Piotr Mikietyński, *Niemiecka droga ku Mitteleuropie Polityka II Rzeszy wobec Królestwa Polskiego (1914-1916)*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2009, f. 19.

¹¹ Po aty, f. 19-21.

Nga pikëpamja etnike, Rajhu i II ishte relativisht homogjen, me një përqindje të vogël të minoriteteve kombëtare. Në vitin 1890, me një popullsi totale prej 49,4 milion banorësh, minoritetet kombëtare përbënin 8,6% (4,26 milion njerëz).¹²

Sistemi politik i Gjermanisë gjatë periudhës së dinastisë Hohenzollern ishte i ndërtuar mbi një strukturë të centralizuar të pushtetit, ku perandori gjerman gëzonte autoritet të konsiderueshëm. Ai mbante jo vetëm titullin e perandorit, por edhe të mbretit të Prusisë, duke kontrolluar forcat e armatosura tokësore dhe detare të Rajhut. Në aspektin ndërkombëtar, perandori kishte kompetencën për të përfaqësuar Gjermaninë dhe për të vendosur për çështje kritike si shpallja e luftës dhe lidhja e paqes, megjithëse këto vendime duhej të miratoheshin formalisht nga Këshilli Federal (Bundesrat).¹³

Një ndër kompetencat më të rëndësishme të perandorit ishte emërimi i kancelarit të Rajhut, i cili kishte një funksion të dyfishtë si kryeministër i Prusisë dhe si zbatues i drejtpërdrejtë i politikave të perandorit. Kancelari drejtonte qeverinë e Rajhut dhe Këshillin Federal, që përfaqësonte shtetet federale gjermane. Kjo strukturë i siguronte kancelarit kontroll të madh mbi proceset administrative dhe ekzekutive të Rajhut. Ndërkohë, Reichstagu, dhoma e ulët e parlamentit gjerman, zgjidhej me votim të përgjithshëm nga meshkuj mbi 25 vjeç, por roli i tij ishte relativisht i kufizuar. Reichstagu kishte të drejtën të propozonte ligje, por vendimet përfundimtare mbeteshin në dorën e Këshillit Federal, i cili përfaqësonte shtetet gjermane, me Prusinë që dominonte këtë organ përmes numrit të lartë të përfaqësuesve (17 nga 58 vende). Këshilli Federal kishte një rol të dyfishtë, duke kombinuar pushtet legjislativ dhe ekzekutiv. Disa shtete federale, si Bavaria dhe Württemberg, ruanin një shkallë autonomie në çështje të caktuara, përfshirë administratën postare dhe hekurudhore, dhe në rastin e Bavarisë, një shkallë pavarësie ushtarake për kohë paqeje.¹⁴

¹² Po aty, f. 22.

¹³ Deutschland im Ersten Weltkrieg, Bd. 1: Vorbereitung, Entfesselung und Verlauf des Krieges bis Ende 1914 [me tej: Deutschland im Ersten Weltkrieg], Berlin: Akademie-Verl, 1970, f. 61-62; Friedrich Hartau, *Wilhelm II*, tłumaczenie, [tł. z niem. Andrzej Marcinek], Warszawa: Oficyna Historii XIX i XX wieku, 1995, f. 41.

¹⁴ Piotr Mikietyński, *Niemiecka droga...*, f. 22.

Pas unifikimit të Gjermanisë më 1871, administrata qendrore u përqendrua fillimisht në dy zyra kryesore: Zyrën e Punëve të Jashtme dhe Zyrën e Kancelarit të Rajhut, që të dyja nën kontrollin e kancelarit. Me kalimin e kohës, u krijuan struktura të tjera shtetërore për të menaxhuar fusha specifike, duke përfshirë administratën e brendshme, drejtësinë, thesarit, postat, hekurudhat, dhe më pas, në vitin 1889, edhe Zyrën e Marinës së Rajhut.¹⁵ Kjo zgjerim gradual i institucioneve qendrore reflektonte zhvillimin e mëtejshëm të shtetit gjerman si një njësi politike komplekse dhe të organizuar.¹⁶

Rajhu i Dytë ishte një federatë prej 26 shtetesh, me Prusinë si shtetin dominues, që përbënte shumicën e territorit dhe popullsisë. Ndikimi i kanunit nacionalist dhe tradita ushtarake kontribuan në krijimin e një shteti të fuqishëm dhe zgjerimin e tij, veçanërisht drejt Lindjes, ku tokat polake dhe ato të tjera lindore si Letonia, Estonia dhe Ukraina u bënë pika konfrontimi me Rusinë. Bismarku dhe politika gjermane kishin një lidhje të fortë me Lindjen, duke mbajtur marrëdhënie të mira me Rusinë për stabilitetin. Rivaliteti me Rusinë u përqendrua në zgjerimin territorial dhe ekonomik, duke e parë këtë shtet si një „*kolos me këmbë prej balte*” – të madh por të dobët dhe të lehtë për t’u mposhtur. Në fund të shekullit XIX, Gjermania dominoi marrëdhëniet ekonomike dhe ushtarake me Rusinë, me shumë figura gjermanishtfolëse që mbanin pozita kyçe në Rusinë e carëve. Gjermanët, të suksesshëm në fusha të ndryshme, përforcuan konceptin „*Gjermanët mbi të gjitha*” në marrëdhëniet e tyre ndërkombëtare.¹⁷

Krijimi i Rajhut të Dytë dhe politika e zgjerimit gjerman drejt Lindjes bazohej në një kombinim të nacionalizmit dhe fuqisë ushtarake. Nga këndvështrimi im, ky lloj imperializmi i mbështetur nga një besim i tepruar në superioritetin gjerman - „*Gjermanët mbi të gjitha*” - ishte një faktor kryesor që kontribuo në tensionet gjeopolitike të asaj kohe. Ideja se Rusia ishte një „*kolos me këmbë prej balte*” tregon një nënvlerësim të thellë të kundërshtarëve, një perceptim që kishte pasoja të rënda në dy luftërat botërore.

¹⁵ Po aty.

¹⁶ Stanisław Sierpowski, „*Dwudziestowieczne Niemcy w europejskiej optyce*”, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Instytut Historii, 2010, f. 3-5.

¹⁷ Po aty.

Në fund të shekullit XIX dhe fillim të shekullit XX, këto besime dhe strategji kishin pasojë të rëndësishme në marrëdhëniet ndërkombëtare. Bindja në dominimin gjerman kontribuuan në përshkallëzimin e rivaliteteve dhe ndihmuan në formimin e aleancave dhe konflikteve që më vonë shpërthyen në Luftën e Parë dhe të Dytë Botërore. Ky perceptim i gabuar dhe strategjitë agresive që e shoqëronin ishin pjesë e një kulture më të gjerë të konkurrencës dhe armiqësisë që karakterizoi atë periudhë historike.

Në periudhën 1870-1913, Gjermania shndërrohet në fuqinë e dytë ekonomike në botë, duke arritur një rritje prej 446% në prodhimin industrial. Ky zhvillim është ndihmuar nga dobësimi i Francës, e cila kishte humbur Alsasën dhe Lorraine dhe ishte detyruar të paguante një kontribut të rëndë prej 5 miliardë frangash ari. Ky bum ekonomik ka sjellë një ndryshim të madh në strukturën profesionale të Gjermanisë: përqindja e punëtorëve në bujqësi ra nga 42.5% në 1882 në 28.7% në 1907, ndërsa punëtorët në industri u rritën nga 35.5% në 1882 në 42.8% në 1907 dhe ata në shërbime nga 22% në 28.5%.¹⁸

Zgjerimi i sektorit financiar ka luajtur një rol kyç në mbështetje të investimeve të mëdha ekonomike. Bankat kryesore, si Deutsche Bank, Disconto-Gesellschaft, Dresdner Bank dhe Darmstädter Bank, përqendruan 65% të kapitalit të institucioneve financiare menjëherë para shpërthimit të Luftës së Parë Botërore. Kjo rritje ka siguruar fonde për investime të rëndësishme në industri dhe teknologji të reja. Industria gjermane ka përjetuar një zhvillim të madh në sektorë të ndryshëm, duke përfshirë industrinë kimike (me kompani si Bayer A.G., Hoechst A.G., dhe BASF), elektrike dhe optike, si dhe tekstilin. Gjermania është bërë një pararendëse në këto industri dhe ka ndihmuar në rritjen e kërkesës për punë. Megjithatë, përkundër përparimeve të mëdha ekonomike, Gjermania është përballur me disa dobësi, përfshirë lidhjet me kapitalin e huaj dhe fatkeqësitë natyrore. Kjo ka nxitur kërkesa për një bashkim ekonomik të Evropës Qendrore, duke ruajtur pozitat dominues të Berlinit dhe duke zgjeruar ndikimin global të industrisë gjermane në tregjet ndërkombëtare.¹⁹

¹⁸ P. Mikietyński, *Niemiecka droga...*, f. 23-24.

¹⁹ Po aty.

Pra në këtë periudhë, Gjermania shfaqet si një superfuqi ekonomike me një rritje mbresëlënëse në prodhimin industrial dhe një zhvillim të thellë të sektorit financiar dhe industrial. Ky sukses është rezultati i një kombinimi të faktorëve, përfshirë dobësimin e rivalëve të saj dhe investimet strategjike në infrastrukturë dhe teknologji. Transformimi i strukturës profesionale dhe rritja e ndjeshme e punës në industri dhe shërbime janë tregues të një industrializimi të shpejtë dhe një ndryshimi të thellë në mënyrën e jetesës dhe të punës. Zgjerimi i sektorit financiar dhe kartelizimi i industrive kanë ndihmuar në mbështetje të këtij zhvillimi, duke lejuar që kapitali të akumulohet dhe të investohet në projekte të mëdha.

Krijimi i këtij shteti të ri ndryshoi ndjeshëm ekuilibrin e fuqisë në Evropë. Në këtë periudhë, nacionalizmi dhe besimi në rolin e rëndësishëm të Gjermanisë në botë u rritën në shoqërinë gjermane. Një nga teoritë më të njohura ishte ajo e Friedrich Ratzel, një biolog dhe gjeograf i cili formuloi teorinë e determinizmit gjeografik. Sipas Ratzelit, veprimtaritë politike dhe shoqërore janë të përcaktuara nga faktorë gjeografikë. Ai e shihte shtetin si një organizëm të gjallë që përpiquej të zhvillohej demografikisht, ekonomikisht dhe territorialisht. Zgjerimi territorial i shtetit ishte për pasojë e zhvillimeve të tjera dhe paraprinte zgjerimin tregtar.²⁰

Politika koloniale e Perandorisë Gjermane kishte si qëllim sigurimin e tregjeve për produktet industriale dhe rritjen e investimeve ekonomike në tregjet e jashtme. Kjo politikë çoi në zgjerimin e Perandorisë në Afrikë, Lindjen e Mesme dhe të Largët. Zgjerimi kolonial u formalizua nga Konferenca e Berlinit në shkurt 1885, e cila ndihmoi në ndarjen e territoreve koloniale ndërmjet fuqive evropiane. Megjithatë, ky zgjerim ndihmoi në përkeqësimin e marrëdhënieve me rivalët tradicionalë, Francën dhe Britaninë e Madhe, duke rritur rrezikun e një konflikti të madh.²¹

²⁰ Carlo Jean, *Geopolityka*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2003, f. 62-63.

²¹ Sławomir Moroz, *Hegemonia Niemiec w Ponowoczesnej Europie*, ZESZYTY NAUKOWE RUCHU STUDENCKIEGO, Nr.1 (2016), f. 88-89.

Realpolitika e Bismarkut: Strategjitë dhe Ndikimet në Politikën Ndërkombëtare

Çfarë është Realpolitika?

Për të kuptuar dhe analizuar në mënyrë të thellë “*Realpolitikën e Bismarkut*”, është e rëndësishme të kuptojmë fillimisht konceptin e Realpolitikës.

Në studimin e studiuesit Henri C. Emery, “*Çfarë është Realpolitika?*” termi *Realpolitik* përkthyer si një koncept politik që përshkruan një qasje pragmatike dhe të orientuar nga interesat e momentit, më shumë se sa nga idealet etike ose filozofike. Termi “*Realpolitik*”, i përdorur për herë të parë nga *A. L. von Rochau* në vitin 1853, i referohet politikës që fokusohet në përfitimet e mundshme dhe efektivitetin në vend të parimeve ideale. Emery argumenton se *Realpolitika* nuk është një koncept tërësisht i ri ose ekskluzivisht gjerman, por një fenomen universal që ka ekzistuar në histori në forma të ndryshme. Megjithatë gjermanët ndihmuan në popullarizimin e këtij termi dhe në zhvillimin e tij në kontekstin gjerman, *Realpolitika* është një praktikë që ka manifestime të ngjashme në vende dhe periudha të ndryshme historike.²²

Sipas Emery, *Realpolitika* bazohet në realitetin e forcave dhe nevojave ekzistuese të një shteti, dhe dallon nga qasjet që janë të orientuara nga ideale abstrakte ose kërkesa etike. Kjo qasje shpesh çon në veprime që janë të ndjeshme ndaj forcave materiale dhe pragmatike, duke injoruar ose minimizuar ndikimin e parimeve morale.²³

Realpolitika është një qasje që përqendrohet në menaxhimin e politikës bazuar në realitetet dhe nevojat ekzistuese, në vend të ideologjive ideale. Në këtë kontekst, *Otto von Bismark* është përmendur si një shembull tipik i një politikan realist që krijoi një komb të bashkuar gjerman nga përbërës të ndryshëm dhe i dha formë një politike kombëtare të qëndrueshme. Bismarku arriti të krijonte një sistem politik që i përkiste realitetit historik dhe shoqëror të Gjermanisë në atë kohë, duke e shpëtuar atë nga idealizmi dhe fantazia. Në krahasim

²² Henry C. Emery, „*WHAT IS REALPOLITIK?*”, *International Journal of Ethics*, Jul., 1915, Vol. 25, No. 4 (Jul., 1915), f. 448-468, Published by: The University of Chicago Press, f. 448-454.

²³ Po aty.

me këtë, anglo-saksonët, të cilët e vlerësojnë lirinë dhe idealet, mund të ndiejnë një neveri ndaj këtij realiteti të rëndë, duke e konsideruar atë si një largim nga një ideal më të lartë. Konflikti midis idealizmit dhe realizmit shpesh paraqet sfida në vendimmarrjen politike, ku individët dhe kombet duhet të balancojnë idealet dhe nevojat praktike të jetës politike. Mirëpo autori thekson se është e rëndësishme të kuptohet se të dyja idealet - *liria e individit* dhe *zhvillimi i shtetit* - janë të rëndësishme dhe shpesh kërkojnë një balancë delikate.²⁴

Realpolitika, si teoria realiste, ndan një dallim kategorik midis politikës ndërkombëtare dhe asaj të brendshme. Makiaveli e pranoi se suksesin në politikën e jashtme e kushtëzon vullneti i mirë në politikën e brendshme, një koncept që u kuptua nga liderë si Bismarku dhe Stresemann. Suksesi i politikave të tyre dhe stabiliteti i brendshëm ishin të lidhur ngushtë. Ndërsa, Kissinger, përfaqësues i Realpolitikës, shpesh neglizhonte politikën e brendshme, duke besuar se udhëheqësi duhej të përqendrohej në politikën e jashtme. Henry Kissinger, si një përfaqësues i Realpolitikës, e thekson rëndësinë e menaxhimit të fuqisë dhe interesave kombëtare në politikën ndërkombëtare. Ai besonte se strategjitë e jashtme duhet të përqendrohen në realizimin e interesave kombëtare dhe të bazohen në një qasje pragmatike, duke injoruar shpesh idealet dhe vlerat morale. Kissinger kishte një qasje të fokusuar në fuqinë dhe ndikimin për të formuar marrëdhënie ndërkombëtare, duke e parë politikën e jashtme si një fushë ku interesat dhe strategjitë kanë përparësi ndaj konsideratave etike. Ai gjithashtu e shihte politikën e jashtme si një fushë që duhet të udhëhiqet nga llogaritjet strategjike dhe nga menaxhimi i ekuilibrave të fuqisë, dhe shpesh injoronte nevojën për të ruajtur një politikë të brendshme të qëndrueshme. Kissingeri, për shembull, kishte një qasje që ndonjëherë minimizonte rëndësinë e ndikimeve të politikës së brendshme në marrëdhëniet ndërkombëtare, duke u fokusuar më shumë në realizimin e objektivave strategjike dhe interesave kombëtare.²⁵

Realpolitika thekson rëndësinë e interesit kombëtar mbi vlerat e tjera, dhe ndonjëherë mund të shihet si amorale ose imorale. Megjithatë,

²⁴ Po aty, f. 455-461.

²⁵ Adam R. C. Humphreys, „*Realpolitik*”, Book or Report Section, The Encyclopedia of Political Thought. Chichester: Wiley-Blackwell, 2014, f. 1-3.

ajo nuk është e ndarë rreptësisht nga konsideratat etike, siç tregon Makiaveli. Politika e jashtme zhvillohet gjithmonë në një kontekst të konventave të epokës, që formojnë mënyrën se si do të përgjigjen të tjerët dhe si mund të avancohen më mirë interesat kombëtare.

Otto von Bismarku, si një nga figurat më të rëndësishme në historinë gjermane dhe evropiane, ka tërhequr një vëmendje të jashtëzakonshme nga historianët dhe shkrimtarët që nga fundi i shekullit të 19-të e deri në ditët e sotme. Në letërsinë e gjerë që i dedikohet atij, ai është perceptuar nga këndvështrime të ndryshme, të cilat janë të lidhura me ndryshimet politike dhe sociale në Gjermani dhe në Evropë përgjatë viteve. Në vitet 1960, literatura mbi Bismarkum arriti një kulm të lartë, duke pasqyruar rëndësinë e tij në ndërtimin e Rajhut Gjerman dhe në politikat e jashtme të Evropës. Kjo literaturë u fokusua kryesisht në rolin e tij në bashkimin e Gjermanisë, marrëdhëniet me fuqitë e tjera si Rusia dhe Austria, si dhe në ndikimin e tij të thellë në politikën kontinentale. Shumë historianë, si *Max Lenz* dhe *Boris Nolde*, kanë trajtuar aspekte të veprimtarisë së tij, nga fillimet e karrierës së tij politike deri te ndikimi që pati në politikat ndërkombëtare.²⁶

Bismarku, në rolin e tij si kancelar dhe strateg i politikës gjermane, u përfshi në ndërtimin e një politike të bazuar në realpolitikë, duke synuar të mbajë një balancë në marrëdhëniet ndërkombëtare, veçanërisht me Rusinë dhe Francën. Historianë të ndryshëm, si *Gerhard Heinze* dhe *Hans Plehn*, kanë diskutuar lidhjet e tij me Rusinë dhe politikën e tij të jashtme të matur, duke theksuar se Bismarck synonte të izolojë Francën dhe të ndërmjetësojë krizat evropiane. Megjithatë, në literaturën e mëvonshme, figura e Bismarckut ka qenë objekt debatesh të mëdha, veçanërisht në lidhje me rolin e tij në politikën koloniale gjermane dhe në ndërtimin e strukturave të fuqisë në Evropë. Për shembull, *Kurt Herrfurth* dhe *Maximilian von Hagen* kanë trajtuar politikat e tij koloniale dhe ekonomike, duke e portretizuar Bismarckun si një frymëzues të kolonializmit gjerman, megjithëse ai vetë nuk e ka parë këtë politikë si prioritet të tij kryesor.²⁷

²⁶ Piotr Łysakowski, "BISMARCK W OCZACH NIEMIECKICH HISTORYKÓW", *Dzieje Najnowsze*, Rocznik XV 1981, 1-2, f. 305-310.

²⁷ Po aty.

Historianët si *Gerard Ritter* dhe *Siegfried von Kardorff* trajtojnë politikën e Bismarkut, si “*Realpolitik*” dhe rolin e tij në manovrimin mes fuqive ndërkombëtare. *Ritter* thekson se Bismarku shmangu aleancat për të ruajtur një balancë të fuqive, ndërsa *Kardorff* vëren se keqkuptimi i gjermanëve për qëllimet e tij ishte pjesë e rënies së tij. Nga ana tjetër *Eberhard Naujocks* thekson se Bismarku shfrytëzoi shtypin për të manipuluar opinionin publik në përkrahje të politikave të tij. *Wilhelm Schüssler* dhe *Wilhelm Mommsen* trajtojnë problemet e politikës së brendshme të Gjermanisë dhe faktin se Bismarku ishte në konflikt të vazhdueshëm me partitë politike. Kjo luftë për pushtet e përballi me Wilhelm II dhe rezultoi në dorëheqjen e tij. Historianë si *Gustav Seeber* dhe *Manfred Hank* trajtojnë ndikimin e rënies së Bismarkut. *Seeber* e lidh rënien e tij me bazat për nazizmin, ndërsa *Hank* përshkruan vitet e fundit të jetës së Bismarkut, pas largimit të tij nga politika. *Robert Saitschick* dhe *Fritz Fischer* shqyrtojnë kontinuitetin e politikës së Bismarkut dhe Wilhelm II. *Saitschick* e kritikon Bismarkun për krijimin e një Gjermanie militariste, ndërsa *Fischer* analizon lidhjen mes politikës së Bismarkut dhe asaj të Wilhelm II. *Andreas Hillgruber* dhe *Fritz Stern* trajtojnë vazhdimësinë dhe ndryshimet në politikën gjermane nga Bismarku deri te Hitleri, duke theksuar se politika e jashtme e Bismarkut kishte ndikime të thella në zhvillimet e mëvonshme.²⁸

Në përgjithësi, mendimet e historianëve gjermanë për Bismarkun janë të shumëllojshme dhe ndryshojnë sipas periudhave historike dhe konteksteve politike. Bismarck është parë herë si themeluesi i një Gjermanie të fortë dhe të bashkuar, dhe herë si një figurë që, për shkak të politikave të tij, kontribuoi në ndarjet dhe konfliktet e mëvonshme në Evropë.

Fazat e Krizës Lindore në periudhën 1875 - 1885 dhe ndikimi i saj në politikën evropiane në Ballkan

Gjatë gjysmës së dytë të shekullit XIX, dhe veçanërisht në 25-vjeçarën e fundit të tij, Evropa përjetoi ndryshime të thella dhe të shpejta në të gjitha sferat e jetës shoqërore. Ballkani u shfaq si një

²⁸ Po aty, f. 310-314.

rajon ku këto transformime ishin veçanërisht intensive. Ndërthurja e tensioneve politike, brenda dhe jashtë kufijve të shteteve, së bashku me problemet sociale, etnike dhe kulturore, bëri që ky gadishull të konsiderohej si një “fuçi baruti” e kontinentit, një zonë ku çdo shkëndijë mund të shkaktonte një shpërthim me pasoja për gjithë Evropën.²⁹

Kriza e Madhe Lindore (1875-1885) mund të kuptohet si një proces historik kompleks, i ndarë në katër etapa të ndërthurura, të cilat pasqyrojnë një vazhdimësi ngjarjesh dhe veprimesh politike, ushtarake dhe diplomatike. Faza e parë, e nisur nga kryengritja në Bosnje dhe Hercegovinë në verën e vitit 1875, shënoi fillimin e revoltave të popullsisë krishtere brenda Perandorisë Osmane dhe nxori në pah paaftësinë e ushtrisë osmane për t’i shtypur ato. Përpjekjet e Portës së Lartë për të parandaluar përhapjen e kryengritjes përmes armatimit masiv të popullsisë myslimane përshkallëzuan tensionet fetare dhe prodhuan incidente si vrasja e konsujve gjermanë dhe francezë në Selanik, duke tërhequr vëmendjen e opinionit publik evropian.³⁰ Shkaktarët kryesorë të rebelimit në Bosnje dhe Hercegovinë ishin të lidhur ngushtë me kushte sociale dhe ekonomike të padrejta. Fshatarët, të shtypur nga taksa të larta dhe shfrytëzim nga zotëruesit e tokave, jetonin në varfëri të thellë, duke krijuar një ndjenjë të fortë të padrejtësisë dhe shpërfilljes. Këto kushte shkaktuan tensione të vazhdueshme ndërmjet fshatarëve dhe zotëruesve, të cilët, edhe pse flisnin të njëjtën gjuhë dhe kishin origjinë etnike të përbashkët, dalloheshin për shkak të privilegjeve ekonomike dhe shoqërore të zotëruesve të tokave.³¹ Përveç kësaj, dallimet fetare mes fshatarëve dhe zotëruesve shtonin tensionet, duke i ndarë këto grupe dhe duke i bërë ato më të prira për konflikt. Rebelët gjetën mbështetje tek grupet e armatosura në malet kufitare dhe mbështetje

²⁹ Jarosław Rubacha, *Bułgarzy i Bułgaria w ostatniej ćwierci wieku XIX w publikacjach Jana Grzegorzewskiego (polityka wewnętrzna, polityka zagraniczna)*, “Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”, Warszawa: Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk (PAN), 2017, Nr. 52, Zeszyt 1, f. 5-6.

³⁰ Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis (1875-1885) as a Balkan Historical Milestone (A Case Study of Article XXIII of the Berlin Treaty)*, “PRZEGLĄD HUMANISTYCZNY”, Nr. 4/2022 (479), Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2022, f. 78-79.

³¹ Barbara Jelavich, *Historia Bałkanów wiek XVII i XIX*, Tom I, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2005, f. 342.

ndërkombëtare nga Dalmacia, duke i dhënë atyre mundësinë të sfidonin autoritetin osman. Kjo situatë e tensionuar, e përforcuar nga ndryshimet ndërkombëtare dhe nevoja e Perandorisë Osmane për të shtypur rebelimin, çoi në një përshkallëzim të luftës dhe pasiguri politike, duke hapur rrugë për konflikte më të gjera.³²

Kryengritja në Bosnje dhe Hercegovinë e vitit 1875 përbënte fazën fillestare të krizës së madhe ballkanike që kulmoi në vitet 1877-1878.³³ Edhe pse e nxitur nga pakënaqësitë ekonomike dhe sociale të popullsisë fshatare të krishterë, ajo mori shpejt një dimension politik dhe ndërkombëtar, duke përfshirë drejtpërdrejt Serbinë dhe Malin e Zi, si dhe duke aktivizuar interesat e Fuqive të Mëdha. Pamundësia e Portës së Lartë për të rivendosur rendin përmes reformave dhe mbështetja në mjete represive e dobësoi më tej legjitimitetin e saj në provincat perëndimore.³⁴ Në këtë kuptim, kryengritja e vitit 1875 nuk solli një çlirim të menjëhershëm, por shërbeu si katalizator i shpërbërjes së rendit osman në Ballkan dhe si pararendëse e rikonfigurimit politik të rajonit pas Kongresit të Berlinit.

Faza e dytë e Krizës Lindore përfshin periudhën maj 1876-prill 1877 dhe u karakterizua nga intensifikimi i veprimtarisë diplomatike të Fuqive të Mëdha evropiane pas shtypjes së kryengritjeve nga Perandoria Osmane. Nën pretekstin e mbrojtjes së popullsisë së krishterë, fuqitë synuan rregullimin e sferave të tyre të ndikimit në territoret osmane, gjë që u konkretizua me Memorandumin e Berlinit (maj 1876). Dobësimi i Perandorisë Osmane, i thelluar nga falimentimi shtetëror dhe kriza politike e brendshme, hapi rrugën për ndërhyrje të drejtpërdrejtë të jashtme. Në verën e vitit 1876 Serbia dhe Mali i Zi hynë në luftë kundër osmanëve, ndërsa takimi i Reichstadt-it (1876) midis Rusisë dhe Austro-Hungarisë tregoi përpjekjet për koordinim, por edhe mospajtimet mes tyre.³⁵ Përpjekja e fundit diplomatike ishte Konferenca e Ambasadorëve

³² Po aty.

³³ Georges Castellan, *Histoire Des Balkans XIV – XX siècle*, Fayard, 1991, f. 347-348.

³⁴ Stevan K. Pavlowitch, *Historia Balkanów (1804-1945)*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2009, f. 135; Misha Glenny, *The Balkans 1804-2012, Nationalism, War and The Great Powers*, London & New York: Granta, 2012, f. 127-131.

³⁵ Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis...*, f. 79-80.

në Kostandinopojë (dhjetor 1876-janar 1877), e cila dështoi pas refuzimit osman të reformave dhe shpalljes së kushtetutës. Refuzimi i Protokollit të Londrës (prill 1877) nga sulltani shënoi fundin e zgjidhjeve paqësore dhe e bëri luftën ruso-osmane të pashmangshme.³⁶

Faza e tretë e Krizës së Madhe Lindore (1877-1878) u karakterizua nga kalimi përfundimtar nga presioni diplomatik dhe kryengritjet lokale në një zgjidhje të hapur ushtarake. Ajo nisi me ofensivën e Perandorisë Ruse kundër Perandorisë Osmane në Ballkan, ku Rusia veproi e mbështetur nga Serbia dhe Mali i Zi. Operacionet ushtarake ruse çuan në shpërbërjen e mekanizmave administrativë osmanë në pjesë të mëdha të Bullgarisë, ndërsa avancimi drejt Sofjes, Plovdivit dhe Edirnesë shënoi kufirin maksimal të suksesit ushtarak rus para ndërhyrjes së Fuqive të Mëdha.³⁷ Në të njëjtën kohë, veprimet e Serbisë dhe Malit të Zi treguan se aleatët ballkanikë të Rusisë nuk ishin thjesht faktorë ndihmës në një strategji të centralizuar, por aktorë me objektiva të pavarura territoriale dhe politike. Ushtria serbe, e mbështetur nga lëvizje kryengritëse lokale, siguroi kontroll mbi qendra të rëndësishme në jug të territorit osman, ndërsa forcat malazeze shfrytëzuan situatën për të forcuar pozitat e tyre përgjatë kufijve të Hercegovinës dhe Shqipërisë.³⁸ Megjithatë, suksemi ushtarak rus prodhoi një krizë të re diplomatike në nivel evropian. Rreziku i përshkallëzimit të konfliktit me Britaninë e Madhe dhe përplasjet e interesave me Austro-Hungarinë e kufizuan ndjeshëm hapësirën e veprimit të Rusisë. Në këtë kontekst duhet interpretuar marrëveshja e San Stefanos, e cila nuk përfaqësonte një projekt të realizueshëm shtetformues, por një instrument të përkohshëm të *Realpolitik*-ës ruse. Konstrukt i territorial i parashikuar në San Stefano synonte të siguronte një pozicion sa më të favorshëm negociues për Rusinë në prag të një rregullimi të ri ndërkombëtar të çështjes lindore.³⁹ Dokumentet diplomatike ruse tregojnë se pranimi i kushteve të kësaj marrëveshjeje ishte rezultat i një llogaritjeje pragmatike, e lidhur me balancimin e marrëdhënieve me Fuqitë e Mëdha, dhe jo shprehje e një angazhimi të qëndrueshëm ndaj aspiratave kombëtare bullgare. Kjo qasje pasqyron

³⁶ Stevan K. Pavlowitch, *Historia Balkanów...*, f. 137.

³⁷ Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis...*, f. 80-81.

³⁸ Barbara Jelavich, *Historia Balkanów...*, f. 342-348.

³⁹ Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis...*, f. 81-82.

qartë logjikën e *Realpolitik*-ës, të personifikuar në veprimtarinë e kontit Nikolaj Ignatiev, ku interesat strategjike të Perandorisë Ruse kishin përparësi ndaj diskursit pan-sllavist.⁴⁰ Me përfundimin e operacioneve ushtarake, vëmendja u zhvendos drejt Kongresit të Berlinit (qershor–korrik 1878), i cili institucionalizoi kompromisin ndërmjet Fuqive të Mëdha. Rishikimi i marrëveshjeve të San Stefanos dhe rikthimi i administratës osmane në disa zona dëshmuar kufijtë realë të ndikimit rus dhe konfirmuan se rendi i ri ballkanik u formësua mbi baza të interesave evropiane, shpesh në dëm të aspiratave politike të popujve të vegjël të rajonit.⁴¹

Faza e katërt, që zgjati nga korriku 1878 deri në nëntor 1885, karakterizohet nga rezistenca e vazhdueshme e popujve ballkanikë ndaj vendimeve të Berlinit. Kryengritjet dhe rebelimet nuk munguan në të gjithë rajonin: në Maqedoni shpërtheu Kryengritja e Kresnës, Lidhja e Prizrenit u aktivizua në territoret shqiptare, ndërsa popullsia e krishterë në pjesët e mbetura nën Perandorinë Osmane organizoi grupe rezistence nëpër pyje. Ndërkohë, pushtimi i Bosnje-Hercegovinës nga Austria-Hungaria u realizua vetëm pas shtypjes së rezistencës së popullsisë myslimane. Këto ngjarje shoqëroheshin gjithashtu nga lëvizje të mëdha demografike: gjatë kësaj periudhe, rreth dy milion refugjatë nga grupet etnike dhe fetare të ndryshme u zhvendosën nëpër Ballkan, duke reflektuar pasojat afatgjata politike dhe sociale të marrëveshjeve ndërkombëtare. Në këtë mënyrë, Kriza e Madhe Lindore tregon jo vetëm kufizimet e diplomacisë së Fuqive të Mëdha, por edhe rolin aktiv të popullsisë vendore, të cilat reagues, rezistuan dhe formësuan historinë e Ballkanit.⁴²

“Honest broker” apo aktor i interesit? Gjermania e Bismarckut, Ballkani dhe rendi i Berlinit

Në politikën e jashtme, Otto von Bismarck mbrojti parimet e paqes, ekuilibrit dhe ruajtjes së status quo-së, duke u frymëzuar nga rendi

⁴⁰ Ibidem; John. R. Lampe, Ulf Brunnbauer (ed), *The Routledge Handbook of Balkan and Southeast European History*, London & New York: Routledge, 2021, f. 72-74.

⁴¹ Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis...*, f. 81-82; Barbara Jelavich, *Historia Balkanów...*, f. 348-351; Stevan K. Pavlowitch, *Historia Balkanów...*, f. 138-141.

⁴² Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis...*, f. 82-83.

ndërkombëtar i Kongresit të Vjenës (1815). Qëllimi kryesor i tij ishte shmangia e koalicioneve armiqësore kundër Gjermanisë dhe ruajtja e stabilitetit midis fuqive të mëdha evropiane. Për këtë arsye, ai kultivoi aleanca si me Rusinë ashtu edhe me Austro-Hungarinë, të cilat kishin interesa të kundërta në Ballkan.⁴³

Lidhja e Tre Perandorëve (Dreikaiserbund) u formua në vitin 1872 në Berlin dhe u nënshkrua midis Gjermanisë, Austro-Hungarisë dhe Rusisë, me iniciativën e kancelarit gjerman Otto von Bismarck. Marrëveshja u arrit nga perandori gjerman Wilhelm I, perandori austro-hungarez Franz Joseph dhe cari rus Aleksandri II, përmes ministrave të tyre të jashtëm. Qëllimi kryesor i saj ishte ruajtja e paqes evropiane dhe, mbi të gjitha, izolimi diplomatik i Francës pas Luftës Franko-Prusiane (1870-1871). Për Bismarckun, Dreikaiserbund ishte një instrument për të shmangur koalicione armiqësore dhe për të ruajtur status quo-në e vendosur pas vitit 1871.⁴⁴

Megjithatë, marrëveshja u dobësua shpejt për shkak të rivalitetit austro-rus në Ballkan, veçanërisht pas shpërthimit të Krizës Lindore në vitin 1875. Rusia mbështeste lëvizjet sllave dhe ortodokse kundër Perandorisë Osmane, ndërsa Austro-Hungaria e shihte çdo rritje të nacionalizmit ballkanik si kërcënim për stabilitetin e saj të brendshëm. Këto interesa kontradiktore e bënë gjithnjë e më të vështirë ruajtjen e bashkëpunimit trepalësh. Rritja e nacionalizmit sllav dhe presioni i pansllavizmit rus e vështirësuan këtë ekuilibër, pasi çdo destabilizim në Ballkan përbënte kërcënim serioz për Perandorinë Austro-Hungareze.⁴⁵ Kriza Lindore e viteve 1875-1878 përbën një moment kthese jo vetëm në historinë e Perandorisë Osmane dhe të Ballkanit, por edhe në artikullimin e një Realpolitike të re gjermane ndaj Evropës Juglindore. Kryengritja fshatare në Bosnjë dhe Hercegovinë, e cila shpërtheu në mënyrë spontane si pasojë e presionit fiskal, dështimit të reformave

⁴³ Michael Stürmer, *The German Empire - A short history*, New York: A Modern Library Chronicles Book, 2002, f. 46.

⁴⁴ David T. Zabecki, (ed), *Germany at War, 400 Years of Military History*, USA: Bloomsbury, 2014, f. 1292; Patricia A. Weitsman, *Dangerous Alliances: Proponents of Peace, Weapons of War*, Redwood City: Stanford University Press, 2004, f. 39-41; Christopher John Bartlett, *Peace, War and the European Powers 1814-1914*, USA: Bloomsbury, 1996, f. 99-101.

⁴⁵ Michael Stürmer, *The German Empire...*, f. 46.

të Tanzimatit dhe krizës agrare të viteve 1873-1874, u perceptua nga Fuqitë e Mëdha jo si një konflikt social lokal, por si një simptomë e thellë e krizës strukturore osmane. Pamundësia e Portës së Lartë për të imponuar reforma mbi fisnikërinë vendase dhe përdorimi i dhunës për mbledhjen e taksave, veçanërisht të dhjetës shtetërore, radikalizuan popullsinë fshatare të krishterë dhe destabilizuan një hapësirë tashmë të brishtë kufitare, ku klanet lokale nuk njihnin kufij shtetërorë dhe lëviznin lirshëm midis Hercegovinës, Malit të Zi dhe Shqipërisë veriore.⁴⁶

Kryengritjet në Bosnjë dhe Hercegovinë, të ndjekura nga Kryengritja e Prillit në Bullgari, shënuan kalimin e krizës nga një problem administrativ osman në një çështje ndërkombëtare. Megjithëse këto lëvizje nuk kishin në fillim një koordinim të qartë kombëtar dhe gëzonin mbështetje të kufizuar shoqërore, shtypja e tyre brutale nga Porta e Lartë, përmes përdorimit të bashi-bazukëve dhe milicive myslimane lokale, prodhoi një efekt të fortë politik dhe moral në opinionin publik evropian.⁴⁷ Shpallja e luftës nga Serbia dhe Mali i Zi kundër Perandorisë Osmane në korrik 1876 u perceptua fillimisht si pjesë e një kryengritjeje të përgjithshme sllave që mund të çonte në rrëzimin përfundimtar të sundimit osman në Ballkan. Në realitet, ky perceptim u tregua i gabuar. Riorganizimi i pushtetit në Kostandinopojë pas grusht-shteteve të njëpasnjëshme dhe përmirësimi i disiplinës ushtarake osmane çuan në një disfatë të rëndë të Serbisë në shtator 1876, pavarësisht ndihmës jozyrtare ruse. Ky zhvillim e ekspozoi kufirin midis solidaritetit pansllavist dhe gatishmërisë reale të Rusisë për të ndërhyrë ushtarakisht.⁴⁸ Masakrat ndaj fshatarëve bullgarë nga forcat e parregullta osmane, të interpretuara në opinionin publik evropian si mizori sistematike, provokuan një valë të fortë indinjate morale si në Rusi ashtu edhe në Britani. Kjo indinjatë ishte selektive dhe politike: hakmarrjet ndaj popullsisë myslimane, që kishin paraprirë represionin osman, u injoruan kryesisht. Në Rusi, këto ngjarje ushqyen mobilizimin pansllavist dhe rritën presionin mbi regjimin carist për të vepruar si mbrojtës i sllavëve dhe i ortodoksisë. Në Britani, ato

⁴⁶ Stevan K. Pavlowitch, *Historia Balkanów...*, f. 133-141.

⁴⁷ Ibidem; John Lowe, *The Great Powers, Imperialism, and the German Problem, 1865-1925*, London & New York: Routledge, 1994, f. 45-54.

⁴⁸ John Lowe, *The Great Powers...*, f. 46-48.

dobësuan përkohësisht mbështetjen tradicionale për integritetin e Perandorisë Osmane dhe e kufizuan manovrën diplomatike të qeverisë konservatore.⁴⁹

Lufta Ruso-Osmane e viteve 1877-1878 jo vetëm që e thelloi Krizën Lindore, por e transformoi atë rrënjësisht, duke zhvendosur fokusin e saj nga Ballkani Perëndimor në Ballkanin Lindor. Deri në verën e vitit 1876, trazirat në Bosnjë, Hercegovinë, Serbi dhe Mal të Zi kishin prekur kryesisht interesat austro-hungareze, ndërsa Rusia vepronte ende brenda një kuadri bashkëpunimi diplomatik me fuqitë e tjera. Kryengritja bullgare dhe represioni i dhunshëm osman shënuan një pikë kthese, pasi e transferuan qendrën e gravitetit të krizës drejt zonave ku Rusia kishte interesa historike, strategjike dhe ideologjike shumë më të drejtpërdrejta. Në këtë mënyrë, kriza pushoi së qeni një problem periferik i stabilitetit osman dhe u shndërrua në një çështje që prekte drejtpërdrejt ekuilibrin e fuqisë evropiane.⁵⁰ Dështimi i Konferencës së Kostandinopojës (dhjetor 1876-janar 1877), ku Porta e Lartë neutralizoi presionin e fuqive për reforma duke shpallur një kushtetutë të re, shënoi fundin e përpjekjeve për veprim të përbashkët ndërkombëtar. Në këtë pikë, Rusia u përball me një dilemë të thellë: ose të pranonte diskreditimin e saj si mbrojtëse e sllavëve, ose të ndërhynte ushtarakisht pa mandat ndërkombëtar. Konventat e Budapestit të vitit 1877, të cilat siguruan neutralitetin austriak në këmbim të njohjes së interesave të saj në Bosnjë, krijuan kushtet diplomatike minimale për shpalljen e luftës.⁵¹ Megjithatë, motivimi rus nuk ishte thjesht humanitar apo fetar, por thellësisht strategjik. Lufta synonte dobësimin përfundimtar të Perandorisë Osmane në Evropë, zgjerimin e ndikimit rus në Ballkan dhe sigurimin e një pozite dominuese në rrugët drejt ngushticave.⁵² Ndërhyrja ruse nuk ishte rezultati i një strategjie të planifikuar afatgjatë, por produkt i dështimit të diplomacisë kolektive evropiane. Nga viti 1875 deri në 1877, Rusia kishte treguar një prirje të vazhdueshme për

⁴⁹ Katrin Boeckh, Sabine Ruta (ed), *The Balkan Wars from Contemporary Perception to Historic Memory*, Springer International Publishing, 2017, f. 24-27.

⁵⁰ John Lowe, *The Great Powers...*, f. 46-47.

⁵¹ Ibidem, f. 47-49; Stevan K. Pavlowitch, *Historia Balkanów...*, f. 137; Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis...*, f. 79-80.

⁵² Stevan K. Pavlowitch, *Historia Balkanów...*, f. 133-141.

të bashkëpunuar me Austro-Hungarinë në menaxhimin e krizës. Nota e Andrassy-t e dhjetorit 1875 dhe Memorandumi i Berlinit i majit 1876 synonin stabilizimin e provincave osmane përmes reformave të kufizuara, por dështuan për shkak të refuzimit të kryengritësve dhe mungesës së mbështetjes britanike. Marrëveshja e Reichstadt e korrikut 1876 shënoi një kompromis austro-rus mbi ndarjen eventuale të territoreve osmane, por edhe ajo u tejkalua shpejt nga përshkallëzimi i krizës pas kryengritjes bullgare.⁵³ Fushata ushtarake ruse, e zhvilluar në dy fronte-në Ballkan dhe në Kaukaz-ekspozoi dobësinë strukturore të ushtrisë osmane dhe paaftësinë e saj për të mbrojtur provincat evropiane. Përparimi i trupave ruse përmes Bullgarisë, rrethimi i Plevnës dhe afrimi i tyre drejt Stambollit krijuan një realitet të ri gjeopolitik, ku Rusia u shfaq si fituesja de facto e konfliktit. Ky realitet ushtarak u përkthye drejtpërdrejt në Traktatin e Shën Stefanit, i cili reflektonte jo kompromis ndërkombëtar, por diktatin e fituesit mbi të mundurin.⁵⁴

Lufta Ruso-Osmane shpërtheu në një kontekst ndërkombëtar jashtëzakonisht të favorshëm për Rusinë në plan diplomatik, por shumë më problematik në plan ushtarak. Neutraliteti i Austrisë ishte garantuar, Gjermania mbajti një qëndrim indiferent, ndërsa Britania, e frenuar nga opinioni publik anti-turk, përjashtoi ndërhyrjen e drejtpërdrejtë. Megjithatë, vështirësitë logjistike dhe rezistenca osmane, veçanërisht në Plevnë, e zgjatën konfliktin dhe e dobësuan pozicionin ushtarak rus. Vetëm pas rënies së Plevnës dhe përparimit drejt Adrianopojës, Rusia arriti të imponojë një armëpushim që çoi në Traktatin e Shën Stefanit.⁵⁵ Traktati i Shën Stefanit përfaqësonte kulmin e fitores ruse, por edhe pikën e saj më të brishtë diplomatike. Krijimi i një Bullgarie të Madhe nën ndikimin rus, pavarësia e plotë e Serbisë, Malit të Zi dhe Rumanisë dhe zgjerimet territoriale në Kaukaz sinjalizuan një ndryshim rrënjësor të rendit të vitit 1856. Për Gjermaninë, Austro-Hungarinë dhe Britaninë, këto kushte konfirmuan frikën se Rusia po kërkonte të shkatërronte Perandorinë Osmane dhe të vendoste hegjemoni në Ballkan. Kërcënimi

⁵³ Maria Pandevska, *The Great Eastern Crisis...*, f. 79-80; Stevan K. Pavlowitch, *Historia Bałkanów...*, f. 137.

⁵⁴ Mieczysław Tanty, *Balkany w XX wieku. Dzieje Polityczne*, Warszawa: Książka i Wiedza, 2003, f. 15-21.

⁵⁵ John Lowe, *The Great Powers...*, f. 49.

ndaj Kostandinopojës dhe ngushticave e shndërroi krizën në një rrezik të drejtpërdrejtë për paqen evropiane, duke e bërë të pashmangshëm korrigjimin e San Stefanos përmes një kongresi ndërkombëtar.⁵⁶

Vendimet e Traktatit të Shën Stefanit, të 3 marsit 1878, shënuan një riorganizim të thellë politik dhe territorial të Ballkanit pas Luftës Ruso-Turke të viteve 1877-1878, duke pasur për qëllim dobësimin vendimtar të Perandorisë Osmane në Evropë.⁵⁷

Së pari, Traktati i Shën Stefanit njohu pavarësinë e plotë të Serbisë, Malit të Zi dhe Rumanisë, duke i shkëputur përfundimisht këto shtete nga varësia politike dhe juridike ndaj Perandorisë Osmane. Përveç njohjes së sovranitetit, ato përfituan edhe zgjerime të rëndësishme territoriale, sidomos Serbia dhe Mali i Zi.⁵⁸

Së dyti, traktati parashikoi krijimin e një Bullgarie autonome me përmasa shumë të mëdha, e cila, ndonëse formalisht mbetej nën sovranitetin osman, gëzonte institucione të veta shtetërore, një administratë të pavarur dhe forcë ushtarake. Territori i saj shtrihej nga Danubi në Detin Egje (pa Selanikun) dhe nga Deti i Zi deri në malet e Shqipërisë, duke përfshirë Maqedoninë, Shkupin dhe luginën e Vardarit, me një sipërfaqe rreth 1 720 000 km², çka e shndërronte Bullgarinë në një aktor kyç në Ballkan. Në përputhje me marrëveshjen, trupat osmane do të tërhiqeshin, ndërsa prania ushtarake ruse do të vazhdonte për një periudhë dyvjeçare, duke konsoliduar ndikimin rus në rajon dhe duke ndryshuar ndjeshëm ekuilibrat politikë dhe gjeostrategjikë në Ballkan.⁵⁹

⁵⁶ Ibidem; Barbara Jelavich, *Historia Bałkanów...*, f. 349-350; Stevan K. Pavlowitch, *Historia Bałkanów...*, f. 138-139; Mieczysław Tanty, *Balkany w XX wieku...*, f. 19-21; Mirosław Dymarski, *Konflikty na Bałkanach w okresie kształtowania się państw narodowych w XIX i na początku XX wieku*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010, f. 139-141; Małgorzata Podalak (red), *Wprowadzenie do studiów wschodnioeuropejskich, Tom I, Bałkany: Przeszłość - teraźniejszość - przyszłość*, Lublin: UMCS, 2013, f. 43.

⁵⁷ Ferdinand Schevill, *History of modern Europe*, New York: CHARLES SCRIBNER'S SONS, 1898, f. 405.

⁵⁸ William Ochsenwald, Sydney Nettleton Fisher, *The Middle East: A History*, 7th Edition, Pennsylvania State University: McGraw-Hill Education, 2010, f. 307.

⁵⁹ Stevan K. Pavlowitch, *Historia Bałkanów...*, f. 138; Richard C. Hall (ed), *War in the Balkans. An Encyclopedic History from the Fall of the Ottoman Empire to the Breakup of Yugoslavia*, California: BLOOMSBURY, 2014, f. 264-265; Barbara Jelavich, *Historia Bałkanów...*, f. 348-349.

Së treti, Bosnja dhe Hercegovina u përcaktuan si provinca autonome brenda Perandorisë Osmane, me premtime për reforma në administrim dhe qeverisje, por pa arritur statusin e pavarësisë së plotë.⁶⁰

Së katërti, Rusia përfitoi avantazhe të konsiderueshme territoriale dhe politike, duke aneksuar terriore strategjike në Kaukaz, përfshirë Karsin, Ardahanin, Batumin dhe Bajazetin, si dhe duke rikthyer Besarabinë Jugore, të humbur pas Luftës së Krimesë. Për më tepër, Perandoria Osmane u detyrua të paguante një dëmshpërblim të lartë financiar prej 310 milionë rublash.⁶¹

Së pesti, traktati përfshinte dispozita për zbatimin e reformave administrative në zonat osmane të banuara nga popullsia të krishtera, përfshirë Armeninë Osmane, si dhe parashikonte krijimin e administratave autonome në Epir, Thesali dhe Shqipëri, sipas modelit të reformave të zbatuara në Kretë më 1868. Megjithatë, shumica e këtyre masave mbetën të pazbatuara në praktikë.⁶²

Së gjashti, Traktati i Shën Stefanit i 3 marsit 1878 parashikonte copëtimin e terrioreve shqiptare, pa përmendur asnjë të drejtë për Shqipërinë, e cila do të mbetej nën sundimin osman. Sipas dispozitave të traktatit, Malit të Zi do t'i jepeshin distriktet e Dulcignos (Ulqinit), Tivarit, Hotit, Plavës dhe Gucisë; Serbisë distrikti i Prishtinës; ndërsa Bullgarisë do t'i përfshihejshin jo vetëm porti i Selanikut, por edhe distriktet e Korçës, Voskopojës, Pogradecit, Dibrës, Gostivarit dhe Tetovës. Ky riorganizim terriorial do të vendoste pjesën më të madhe të trojeve shqiptare nën dominim sllav dhe ndikimin e Kishës Ortodokse, duke kërcënuar drejtpërdrejt integritetin etnik dhe hapësinor të shqiptarëve.⁶³

⁶⁰ Spencer Tucker (ed), *Encyclopedia of Insurgency and Counterinsurgency A New Era of Modern Warfare*, California: ABC-CLIO, 2013, f. 78-80.

⁶¹ Erik Goldstein, Michael Graham Fry, Richard Langhorne (ed), *Guide to International Relations and Diplomacy*, New York: Bloomsbury Publishing, 2002, f. 40-141; George Oliver Belles, William Hammon Devenish, *The history of constitutional progress during the reign of queen Victoria 1837-1887*, Oxford: Oxford University Press, 1887, f. 86-88.

⁶² *The Pall Mall Budget*. Vol. 20. London: J. Kellett, 1878. Digitized from Cornell University Library, February 4, 2014, f. 26-27.

⁶³ Edwin E. Jacques, *The Albanians An Ethnic History from Prehistoric Times to the Present*, North Carolina: McFarland, Incorporated, Publishers, 2012, f. 256.

Mirëpo, nga perspektiva e Realpolitikës gjermane, Lufta Ruso-Osmane përfaqësonte rrezikun më serioz për ekuilibrin evropian që nga Lufta e Krimesë. Gjermania e Bismarckut e vlerësoi fitoren ruse jo si stabilizim të Ballkanit, por si krijim të një hegjemoni të re rajonale, e papranueshme për rendin ndërkombëtar. Një Perandori Osmane e mposhtur dhe një Rusi e pranishme ushtarakisht pranë ngushticave do të kishin cenuar drejtpërdrejt interesat britanike dhe austro-hungareze, duke rritur ndjeshëm rrezikun e një konflikti të përgjithshëm evropian. Për këtë arsye, Berlini e pa të domosdoshme ndërhyrjen diplomatike për të neutralizuar pasojat politike të fitores ushtarake ruse.⁶⁴ Në këtë mënyrë, Lufta Ruso-Osmane shërbeu si katalizator për rikonfigurimin diplomatik të Ballkanit. Ajo prodhoi një zgjidhje ushtarake që Fuqitë e Mëdha, nën udhëheqjen diplomatike të Gjermanisë, e konsideruan të papranueshme dhe që kërkonte korrigjim përmes Kongresit të Berlinit. Ndërhyrja gjermane nuk synoi të vlerësonte shkaqet e luftës apo pasojat e saj shoqërore, por të neutralizonte përfitimet strategjike ruse dhe të rivendoste ekuilibrin e fuqisë, edhe nëse kjo do të thoshte injorim i realiteteve etnike dhe politike në terren.

Edhe pse Bismarcku theksonte se Ballkani nuk kishte rëndësi jetike për Gjermaninë, ai u detyrua të ndërhynte diplomatikisht për të parandaluar një luftë të gjerë evropiane. Thirrja e Kongresit të Berlinit në vitin 1878 ishte shprehje e rolit të tij si ndërmjetës, me synimin për të ruajtur paqen dhe ekuilibrin e fuqive, edhe pse kjo solli zhgënjim dhe tensione të reja në marrëdhëniet gjermano-ruse. Gjatë Krizës Lindore (1875-1878), politika e Gjermanisë nën udhëheqjen e Otto von Bismarckut u karakterizua nga neutraliteti dhe përpjekja për të ruajtur ekuilibrin midis fuqive të mëdha, veçanërisht Austro-Hungarisë dhe Rusisë, anëtare të Dreikaiserbund. Gjermania nuk kishte interesa të drejtpërdrejta territoriale në Ballkan dhe synonte të shmangte përfshirjen në konfliktet austro-ruse. Bismarcku kërkonte të parandalonte një përçarje midis këtyre dy fuqive, e cila mund ta shtynte njërën prej tyre

⁶⁴ George O. Kent, *Bismarck and His Times*, Carbondale & Edwardsville: Southern Illinois University Press, 1978, f. 111-113. Ndryshe nga fuqitë e tjera të mëdha, të cilat e shfrytëzuan Krizën Lindore për të avancuar interesa konkrete territoriale ose politike, Gjermania e përdori atë kryesisht si një mjet për konsolidimin e ekuilibrit diplomatik evropian.

të kërkonte aleancë me Francën, duke rrezikuar pozitën ndërkombëtare të Gjermanisë. Prandaj, Gjermania veproi si ndërmjetëse e kujdesshme dhe jo si aktore aktive në Ballkan, duke e parë stabilitetin diplomatik evropian si prioritet më të lartë se çështjet ballkanike.⁶⁵

Kongresi i Berlinit i vitit 1878 u zhvillua në një kontekst të ndërlikuar diplomatik, ku Gjermania, nën drejtimin e kancelarit Otto von Bismarck, u pozicionua si aktori kryesor rregullues i krizës lindore. Politika gjermane në Ballkan gjatë kësaj periudhe u mbështet në parimet e Realpolitik-ës, duke e trajtuar rajonin jo si hapësirë të vetëvendosjes kombëtare, por si një fushë manovrimi diplomatik në shërbim të stabilitetit evropian dhe ruajtjes së ekuilibrit të fuqive. Roli i Bismarckut si “honest broker” synonte të kufizonte ambiciet ruse dhe të parandalonte një përplasje të drejtpërdrejtë midis Rusisë dhe Austro-Hungarisë, edhe pse kjo nënkuptonte neglizhimin e interesave të popujve ballkanikë pa përfaqësim shtetëror, përfshirë shqiptarët.⁶⁶

Rishikimi i Traktatit të Shën Stefanit dhe miratimi i Traktatit të Berlinit më 13 korrik 1878 krijuan një rend të ri politik në Ballkan, i ndërtuar mbi kompromise midis Fuqive të Mëdha. Gjermania mbështeti kufizimin territorial të Bullgarisë dhe krijimin e Principatës autonome bullgare nën suzerenitetin osman, si dhe formimin e Rumelisë Lindore si provincë autonome, masa që reduktonin ndikimin rus në rajon. Megjithatë, këto rregullime u shoqëruan me njohjen e pavarësisë së Serbisë, Malit të Zi dhe Rumanisë, si dhe me zgjerimin territorial të këtyre shteteve, proces që pati pasoja të drejtpërdrejta për territoret me popullsi shqiptare.⁶⁷

Në rastin e Malit të Zi, Traktati i Berlinit parashikoi zgjerimin e kufijve të tij drejt territoreve ku shqiptarët përbënin shumicën ose një

⁶⁵ *Bismarck and Europe, 1871-90*, shih: [https://peda.net/p/jukka.alanko/eatfww125/bismarck/nimetön-fea8/ibae1blapp:file/download/1de80955d6c1930a940f21e0b-d472e935e774108/IB1%20Bismarck%20and%20Europe,%201871-90%20\(by%20Lowe%20and%20Pearce\).pdf](https://peda.net/p/jukka.alanko/eatfww125/bismarck/nimetön-fea8/ibae1blapp:file/download/1de80955d6c1930a940f21e0b-d472e935e774108/IB1%20Bismarck%20and%20Europe,%201871-90%20(by%20Lowe%20and%20Pearce).pdf), f. 19.

⁶⁶ Frauke Lachenmann, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, Petra Minnerop, Rüdiger Wolfrum (ed), *International Development Law The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, Oxford: Oxford University Press, 2019, f. 116-117.

⁶⁷ Ibidem, f. 117; Stevan K. Pavlowitch, *Historia Balkanów...*, f. 139-141; Clinton Bennett, *Islam as Imagined in Eighteenth and Nineteenth Century English Literature*, New York: Taylor & Francis, 2023, f.23.

pjesë të konsiderueshme të popullsisë, si Plava dhe Gucia, si dhe më vonë Ulqini. Këto vendime u morën pa konsultim me banorët lokalë dhe çuan në rezistencë të armatosur nga popullsia shqiptare, e cila i perceptoi këto ndryshime si kërcënim për integritetin territorial dhe për strukturat e saj shoqërore. Politika gjermane, megjithëse formalisht neutrale, e pranoi këtë zgjidhje si pjesë e kompromisit të përgjithshëm ndërmjet Fuqive të Mëdha dhe nuk ndërhyri për të mbrojtur interesat e shqiptarëve.⁶⁸

Një tjetër vendim me rëndësi për shqiptarët ishte njohja e pavarësisë së Serbisë dhe zgjerimi i saj territorial, i cili përfshiu disa zona me popullsi shqiptare në juglindje (Nish, Vranjë, Pirot, Treni), duke e përjashtuar zgjerimin drejt Kosovës. Këto ndryshime shkaktuan zhvendosje të popullsisë, tensione etnike dhe përkeqësim të pozitës së shqiptarëve që mbetën brenda kufijve të shtetit serb. Nga këndvështrimi i Berlinit, këto pasoja konsideroheshin çështje dytësore krahasuar me nevojën për stabilitet politik dhe për konsolidimin e shteteve aleate ose neutrale në Ballkan.⁶⁹

Vendimi për t'i dhënë Austro-Hungarisë të drejtën e pushtimit dhe administrimit të Bosnjës dhe Hercegovinës, si dhe për të vendosur garnizone në Sanxhakun e Novi Pazarit, la këtë zonë nën administrimin osman dhe krijoi një rrezik afatgjatë për Kosovën. Ky rregullim krijoi një hapësirë tampon strategjike midis Serbisë dhe Malit të Zi dhe u mbështet nga Gjermania si element stabilizues në rajon, por njëkohësisht e la të pazgjidhur çështjen e sigurisë dhe të administrimit të territoreve shqiptare.⁷⁰

Edhe pse Traktati i Berlinit përfshinte dispozita për mbrojtjen e pakicave fetare dhe barazinë civile, këto klauzola nuk u shoqëruan me njohje politike të shqiptarëve si komunitet kombëtar. Për politikën gjermane, këto dispozita shërbenin më tepër si mekanizma juridikë për të ruajtur rendin sesa si mjete për të garantuar të drejta kolektive.

⁶⁸ Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, Petra Minnerop, Rüdiger Wolfrum (ed), *International...*, f. 117.

⁶⁹ Ibidem, f. 117; Barbara Jelavich, *Historia Balkanów...*, f. 353-355.

⁷⁰ Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, Petra Minnerop, Rüdiger Wolfrum (ed), *International...*, f. 117-118; Barbara Jelavich, *Historia Balkanów...*, f. 353-355.

Në praktikë, shqiptarët mbetën të përjashtuar nga rendi i ri politik i Ballkanit, pa një entitet shtetëror ose autonom që të përfaqësonte interesat e tyre.⁷¹

Britania e Madhe aneksoi Qipron, megjithëse nuk kishte marrë pjesë në luftën ruso-turke; Greqia nuk përfitoi drejtpërdrejt territore në Kongres, por iu hap rruga për pretendime në Thesali dhe Epir përmes komisioneve ndërkombëtare; Shqipëria nuk u njoh si njësi politike, nuk u përmend si subjekt kombëtar dhe u trajtua si objekt pazari diplomatik; trojet shqiptare u copëtuan midis shteteve fqinje dhe katër vilajeteve osmane. Me nenin 23, Fuqitë e Mëdha cenuan interesat jetike të Shqipërisë, duke lejuar që Porta e Lartë të mbante ndarjen administrative në katër vilajete, çka vështirësoi bashkimin e trojeve shqiptare dhe rriti rrezikun e aneksimit nga shtetet fqinje. Pajisja e katër vilajeteve me ‘rregullore organike’ të veçanta shkaktonte vështirësi në lidhjet ekonomike, shoqërore dhe kulturore ndërmjet tyre. Ndërkohë, Protokolli nr. 13 reduktoi çështjen kombëtare shqiptare vetëm te popullsia katolike e vogël e Mirditës, duke hapur rrugën Austro-Hungarisë të ndërhynte në këtë krahinë dhe ta përdorte si pikë mbështetje për zgjerimin e saj drejt viseve shqiptare të Adriatikut dhe Ballkanit Qendror.⁷²

Si reagim ndaj këtyre vendimeve, çështja shqiptare mori një dimension të ri politik me themelimin e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit në vitin 1878, e cila synoi mbrojtjen e territoreve shqiptare nga copëtimi dhe artikulimin e kërkesave për autonomi brenda Perandorisë Osmane. Megjithatë, nga perspektiva e politikës gjermane, kjo lëvizje u perceptua si një zhvillim lokal pa ndikim të drejtpërdrejtë në ekuilibrin e fuqive evropiane, çka shpjegon mungesën e një angazhimi gjerman ndaj kërkesave shqiptare.⁷³

Në përfundim, vendimet e Kongresit të Berlinit, të ndërmjetësuar dhe të mbështetura nga Gjermania në emër të stabilitetit evropian,

⁷¹ Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, Petra Minnerop, Rüdiger Wolfrum (ed), *International...*, f. 117-118; Barbara Jelavich, *Historia Balkanów...*, f. 353-356.

⁷² Vatican News, “Shqipëria dhe Kongresi i Berlinit, 13 qershor-13 korrik 1878.” <https://www.vaticannews.va/sq/bota/news/2023-07/shqiperia-dhe-kongresi-i-berlin-it-13-qershor-13-korrik-1878.html>, (marrë me datë: 01/01/2026).

⁷³ Barbara Jelavich, *Historia Balkanów...*, f. 353-356.

kontribuan në krijimin e një rendi ballkanik që njohu shtete të reja dhe konsolidoi interesat e Fuqive të Mëdha, por që njëkohësisht la shqiptarët jashtë këtij rendi. Politika gjermane, e udhëhequr nga logjika e Realpolitikës, luajti një rol vendimtar në këtë proces, duke privilegjuar ekuilibrin ndërkombëtar mbi të drejtat dhe aspiratat kombëtare të shqiptarëve, një trashëgimi që do të ndikonte zhvillimet politike në Ballkan për dekadat në vijim.

Përfundime

Analiza e politikës së jashtme të Gjermanisë gjatë Krizës së Madhe Lindore tregon qartë se Realpolitika e Otto von Bismarckut ishte e orientuar kryesisht drejt ruajtjes së ekuilibrit të fuqive në Evropë dhe mbrojtjes së interesave strategjike të Rajhut të Dytë, më shumë sesa drejt zgjidhjes së qëndrueshme të problemeve strukturore të Ballkanit. Gjermania, edhe pse deklaronte mungesë interesash direkte territoriale në rajon, luajti një rol vendimtar në formësimin e rendit të ri ballkanik përmes ndërhyrjes diplomatike dhe ndërmjetësimit në Kongresin e Berlinit të vitit 1878. Ky rol, i justifikuar nga Bismarcku si ai i një “honest broker”, në praktikë u përkthye në mbështetje të një kompromisi ndërmjet Fuqive të Mëdha, ku stabiliteti evropian u vendos mbi të drejtat dhe aspiratat e popujve lokale.

Ballkani u trajtua nga diplomacia gjermane jo si një hapësirë e vetëvendosjes kombëtare, por si një fushë manovrimi për menaxhimin e rivaliteteve austro-ruse dhe për kufizimin e ndikimit rus në Evropën Juglindore. Në këtë kuptim, Kriza Lindore u perceptua më shumë si rrezik për paqen evropiane sesa si pasojë e krizave sociale, ekonomike dhe politike brenda Perandorisë Osmane. Vendimet e marra në Berlin nuk synuan të adresonin shkaqet e thella të destabilitetit ballkanik, por të rivendosnin një rend të pranueshëm për Fuqitë e Mëdha, duke ruajtur një Perandori Osmane të dobësuar dhe duke konsoliduar shtete të reja kombëtare sipas interesave strategjike evropiane.

Në këtë proces, shqiptarët përfaqësojnë një nga shembujt më domethënës të pasojave të Realpolitikës evropiane. Territorët shqiptarë u trajtuan si objekt negociatash diplomatike, pa asnjë përfaqësim politik dhe pa njohje të veçantë të identitetit apo interesave të tyre kolektive.

Vendimet e Kongresit të Berlinit, të cilat parashikuan zgjerimin territorial të Serbisë, Malit të Zi dhe Bullgarisë në dëm të hapësirave të banuara nga shqiptarë, krijuan një situatë të re politike që kërcënoi drejtpërdrejt integritetin etnik dhe territorial të tyre. Nga perspektiva gjermane, këto pasoja u konsideruan çështje dytësore krahasuar me nevojën për stabilitet ndërkombëtar dhe balancë të fuqive.

Reagimi shqiptar ndaj këtij rendi të imponuar u konkretizua me krijimin e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, e cila shënoi një moment kthese në artikullimin politik të çështjes shqiptare. Megjithatë, kjo lëvizje u perceptua nga diplomacia gjermane dhe nga Fuqitë e Mëdha si një fenomen lokal, pa peshë të mjaftueshme për të ndikuar në arkitekturën e re politike të Ballkanit. Ky qëndrim pasqyron kufijtë e Realpolitikës së shekullit XIX, e cila, ndonëse efektive në menaxhimin e krizave ndërmjet fuqive të mëdha, dështoi të ofrojë zgjidhje të drejta dhe afatgjata për popujt pa shtet.

Në përfundim, politika gjermane gjatë Krizës Lindore kontribuoi në krijimin e një rendi ballkanik të ndërtuar mbi kompromise të përkohshme dhe interesa strategjike, që siguruan paqe relative në Evropë, por prodhuan tensione të reja në Ballkan. Përfundimi i shqiptarëve nga ky rend dhe mosnjohja e aspiratave të tyre kombëtare tregojnë se stabiliteti i arritur ishte i brishtë dhe i përkohshëm. Kjo trashëgimi politike dhe diplomatike e shekullit XIX do të ndikonte thellësisht zhvillimet e mëvonshme në Ballkan por edhe në Evropë, duke e shndërruar rajonin në një hapësirë të konflikteve të vazhdueshme dhe duke konfirmuar se Realpolitika, si instrument i fuqive të mëdha, shpesh krijon paqe pa drejtësi.